

bilami, vsaj prvo leto. Tako se privadijo na nove razmere in postanejo za pleme dvakrat hitreje godne in sposobne, nego sicer. Kdor drugače ravna, mora časih dolgo čakati, preden more mlado kobilo k žrebcu spraviti.

Krma brejim kobilam najboljše je in bode vselej ostalo seno, oves, kojim se včasih pridene nekoliko otrobov. Stotine let to potrjujejo. Nekateri konjerejci so živinozdravniki ter radi z raznimi zdravili, kemijskimi preparati ali z novimi, umetnimi mešanicami raznih krmil poskušajo. Svetujemo jim, naj s tem prizanašajo vsaj svojim brejim kobilam.

Soli dajati v jasli kobilam lizat, to ugaja njihovemu zdravju, pospešuje prebavljivost in dela, da kobile zmiraj rade jedó. Zadnje mesece pred porodom kaže malo Glauberjeve soli dajati po 1—2krat v tednu, ker to pospešuje prebavljenje, katero v isti dobi rado neredno postane. Po nekod kobile pogosto povržejo, žrebeta hroma donašajo. Ako gre sum na krmo, da bi ta utegnila onim nezgodam kriva biti, moramo nekaj krme vzeti in poslati na kakošno dobro štacijo za gospodarske poskušnje, da jo ondi kemično preiščejo, namreč seno, oves, vodo. Kedar tako izvemo, kaj je krivo, kaj pomanjkljivo, imamo potrebno ukrenoti, da se popravi ali odpravi. Kjer pa je mnogo let vse v redu ter se ne prikazuje ničesar škodljivega, nevarnega, ondi tudi ne kaže z novotarijami, umetnimi, znanstvenimi poskušnjami konjerejstvo podpirati. Kar je itak dobro, naj ostane, kakor je, ter ne delajmo nepotrebnih poskusov, sicer si utegnemo vse skaziti.

Nekatero seno ima premalo apnenih tvarin. Pomagamo, če dolagamo esparzeto, lucerno, tudi detelja velja, vendar preveč nje ne smemo polagati. Mnogo je konjerejcev, kateri detelje sploh konjem ne polagajo. Pravijo, da detelja škoduje, ker je za konje premastna. Jaz tega nisem našel, da bi izkušnje potjervale. Le kedar detelje preveč konjem polagajo, utegne ona škodovati, ker živali napenja.

Na izhodnem Pruskem polagajo zeleno in suho deteljo najzlahtnejšim polukravnim konjem ali jih na deteljiščih pasejo. Konji slujejo zaradi svojih trdnih kosti, kojih gotovo dobivajo od detelje, ki hrani v sebi mnogo apnenih tvarin. Vendar v Normandiji na Francoskem sicer tudi deteljo polagajo, a tamošnji konji niso toliko na dobrem glasu zavoljo trdnih kosti, marveč zavoljo njih debelosti in velikosti. Žrebcem polagajo deteljo do tretjega leta.

Nujno svetujem, izogibati se vseh kemičnih preparatov v nadomestek manjkajoče krme, čeravno jih brezštevili fabrikanti ponujajo. Bolje storimo, če z navadnimi krmili primerno menjavamo. To odobrujejo množične, praktične izkušnje.

Treba je še nekoliko izpregovoriti o tem, koliko naj bi se gibanja privoščilo brejim kobilam.

Zastran kmetskih kobil, ki morajo brazdo vleči, je to vprašanje precej rešeno. Želeti je le, da tudi takrat, ko ni oranja, breje kobile na sprehod izganjamo.

Še boljše storimo, če hlapec kobilu sprevaža ter pazi, da ne hodi po ledu, rupah, zmrznjenih stezah. Vpregati jih ne smemo k težkim vozom, ker tukaj vprega in oje preveč žival tiščijo. Jako nevarno je z brejimi kobilami voziti po ledenih stezah ali težke voze potegovati iz globočin, na primer, pesek iz potokov ali peščenih jam, gnoj iz globokih gnojišč, kajti tukaj se kobilu hipoma in preveč napenja, da bi težo premagala in — povrže.

Dokler breja kobilu na pašo zahaja, se sama dovoljno sprehodi. Ko je pa v hlev zaprta, morajo ljudje za to skrbeti.

Kjer je hlapcev zadosti, naj ti breje kobile na sprehod gonijo $\frac{1}{2}$ do $1\frac{1}{2}$ ure, po 1 do 2krat na dan, kakor potreba nanaša. Toda povsod ni zadosti ljudi na razpolaganje. Tukaj je treba breje kobile spravljati na tekališča, takih vkup, ki se rade imajo. Tiste kobile pa, ki rade grizejo in bršejo, treba odločiti od drugih. One kobile, ki ne prenašajo dolgega sprehanja, moramo pred drugimi domú odgnati. Hlapci ne trpijo, da bi se kobile valjale, ker bi jih zatem zopet morali snažiti. Zato kobilu takoj z bičem naganjajo, kedar se hoče začeti valjati. Delajo to z nepremišljeno hitrico, kobilu se vstraši, plane naglo kvišku in se poškoduje. Nasledek temu je, da povrže.

Gospodarske stavbe.

Dostikrat vidimo na kmetih, kako malo pri stambah ozir jemljejo na praktičnost, na porabnost, čeravno bi sicer ne imeli nobenih znatno večjih stroškov. Pogledimo si najpoprej skednje. Z večinoma so tako postavljeni, kakor da bi ljudje hoteli pri spravljanju pridelkov mogoče veliko delavcev porabiti. Le pomislimo, koliko sitnob imajo, kedar kaj z vozov odlagajo. Spodnji predelki so kmalu natlačeni in sedaj zlagajo snopje zmiraj više in čedalje več rok ima dela. Preden do vrha vpležejo, mine dokaj dragega časa. Zeló drugače in urno vrši se delo, kjer morejo voz postaviti na gumno, bodi naložen s snopjem, bodi s krmo. Slednje dela veliko sitnob, če je lina ali strešno okno visoko na strehi. Najmočnejši možje morejo le po malem delati in krmo z voza, globoko stoječega, metati z vilami skoz strešno okno. Veliko časa in denarja bi se prihranilo, če bi možno bilo, voz na visoko postaviti, od koder bi delavcu ne trebalo sena na vilah vzdigovati, kviško skoz lino metati, marveč bi kar z voza na stran zmetal. Predelki za seno so navadno visoko pod streho, zlasti nad hlevi. Boljše je, če niso tako visoko, ampak mogoče nizko. V tem slučaju lahko delavec skoraj vse seno in vso deteljo z vozov pomeče z vilami niže v parmo, kjer jo malo ljudi lahko v red spravi. To pomaga, da vse hitreje in urno izpod rok gre. Na kmetih je treba dostikrat premetavati in prelagati zeló ogromne množine raznih tvarin. Toda marljivih rok je zmiraj manj, čeravno število ljudi narašča.

Hlevi so malokedaj takošni, kakor bi imeli biti, da bi govedarjem bilo delo polajšano. Prav sitno za hlapce in dekline je, če stojijo živali z glavami proti steni. Sedaj je strežniku vselej težko k jaslim zahajati, ker mora med živali stopati z zeleno krmo ali senom v rokah, ali z vedricam obložen, od repov živalskih tepen; zlasti nestrpljive so krave med polaganjem, da mu uže sproti krmo z rok lovijo. Jasli je težko snažiti in še brez nevarnosti ne, kedar se krave pojajo. Zeló drugače je, če so jasli sredi hleva in stojijo živali z glavami druga proti drugi.

Gnoj kidati je dostikrat prav težavno delo, ker ga morajo iz hleva nositi. Koliko centov morajo tako navadno slabotne ženske zavoljo nepraktično stavljenih hlevov vzdigati in prenašati, to pa še na gnojišče, kjer je malokatera stopinja varna. Kjer hlev ni obrnjen proti severu, ondi je po leti neznosna vročina. Muhe trpinčijo ljudi in živali. In sedaj se kmetovalci čudijo, zakaj jim nobena dekline, noben hlapec pri živini ostati neče. Zeló drugače je v pravilno in praktično stavljenih hlevih. Gnoj se izpod živine potegne na hodišče in potem odpravi na gnojišče, najlože, če je hodišče ravno in dosta široko. Nekateri vlačijo gnoj po teh hodiščih tavun na vlačah, katerim se časih žival, če prav krava, pripreže; gnoj tako odpravljajo zeló lahko na odločeni prostor na gnojišči. Pitne vode bi moralo biti zmiraj dovolj. Kjer voda po cevéh priteka, jo lahko zbirajo sredi dvorišča, od koder jo čestokrat v hlev nositi morajo.

Marsikateri meščan očita kmetovalcu, zakaj nima pri hiši vrtiča, misleč, da mora povsod biti dovolj prostora in zemljišča, za vrt pa ga ni vselej. Gotovo si tudi kmetič želi zalega vrtiča, toda okoliščine so uže takošne, da željam ni v stanu vstreči. Dalo bi se marsikaj semkaj zapisati. Toda bodi dosta! Povedano pa nam potrjuje resnico, da bi marsikatero posestvo bilo več vredno, če bi gospodarska poslopja bila postavljena boljše „praktično“, kakor so sedaj.

Kako gleštati sadovno drevje jeseni.

V povzdigo sadjarstva na Šlezkem piše nekdo, kar bi tudi moglo nam v spodbudo služiti. Pisatelj pravi: Izmed vsemi kulturnimi strokami kmetovalstva in vrtarstva zahteva in zasluži sadjarstvo posebno marljivega gleštanja in oskrbovanja, ako hočemo, da nam vrlo rodijo sadovna drevesa. Znano pa je in zadnja leta to potrjujejo, kako lepih dohodkov more sadjarstvo donašati ter se je to tudi povdarjalo. Nemčija, zlasti pa naša Šlezija, imate še v tej stroki marsikaj popraviti. V drugih deželah, zlasti v sosedni Avstriji, sadjarstvo močno napreduje in daje ogromnih dohodkov. Pri nas storijo manje za sadjarstvo.

Kdor hoče, da mu drevesa sadovno vrlo rodijo, ta mora uže jeseni jih dobro gleštati. Tako bi sedaj jako umestno bilo, če bi sadjarji posekali in iztrebili vse suhe veje, rane gladko izrezali in s katranom poma-

zali, da ondi ne škoduje ne zrak, ne mokrota. Tudi kaže jeseni, a ne spomladi drevesa pomlajevati, to se reče: veje njihove prikrajševati ali prirezovati; to potrjujejo mnogoletne izkušnje. Spomladi to delo ni varno, ker drevesa, zlasti zdrava in polnomočna, dobijo meseca marca ali aprila pomlajena ožig in raka.

Pomlajenja pa potrebuje sedaj uže mnogo naših sadovnih dreves. Osobito sedaj jeseni važno je ono delo, da oslavljenim drevesom pomoremo pognati novih in krepkih vejic. Sedaj imamo tudi najugodnejši čas zabraniti, da nam na stotine in tisoče mladih sadovnih dreves ne pogine za boleznijo, kateri je vzrok prehud mraz, ter tiči v skorji. Sicer bi se moralo po mrazu ali slani oškodovanim drevesom hitro spomladi pomagati. Trebalo bi jim precej oškodovano, mlajše vejevje prikrajšati, vsaj deloma. Tako bi iz nova krepko pognala in zopet lepo in veselo rastla.

Strokovnjaki priporočajo še zmrzneno, bolno skorjo, ki je znotraj rujava, takoj odrezati in rano z mrzlo-tekočim voskom in kravjekom in ilovico pomazati. Tako izvabimo rast nove skorje, kar nam na stotine izgledov potrjuje. Takošna drevesa veselo rastejo, čeravno časih pogrešajo vso skorjo okoli debla. Kjer so to dela opustili, pa še zmrzneno drevo vendar kaže zdravih, žoltih izrastkov, treba pomagati sedaj. Bolno, znotraj rujavo skorjo moramo z nožem gladko do lesa izrezati, rano takoj z mrzlo-tekočim voskom pomazati. Kdor tega ne stori, temu bode čedalje bolj drevo hiralo in naposled se posušilo, ker je skorja strobnela.

Na dalje je treba zemljo po 1·80 metra okrog debla prekopati. To je velike vrednosti. Zrak namreč toplote ne prevaja dalje dobro, a zrak v prekopano zemljo lože prodira in tako zabranjuje tudi mrazu vhajati. Ob enem je umestno, drevesa do krone pomazati z apnom in krvjo, to pa prav dobro in vestno, kajti svetla, bela barva z apnom pomazanih dreves zabrani, da zimsko solnce ne razgreje drevesa, kar je močno škodljivo. Toplota solnčna namreč vzbudi sok v skorji, kar tudi na lubje vpliva ter je prav občutljivo stori. Navadno pritisne ponoči hud zimski mraz in drevo je po njem oškodovano. To spoznamo na rujavih krastah po skorji na solnčni ali južni strani zbolelega drevesa vsled hude zime. Želeti je, da bi vsi sadjarji to jesen, preden zima pritisne, onih dveh važnih pomočkov in obramb svojim drevesom priredili, zlasti bolehavim, kajti tem škoduje zimski mraz hitreje in hujše, nego zdravim in krepkim.

Konečno bodi še en pomoček omenjen, in ta je gnojenje. Gnojiti pomaga največ zdravim drevesom. Drugače je z drevesi vsled mraza bolnimi; navadno gnojenje njim samo škoduje. Drevesa dobijo prihodnje leto rumeno listje in se posušijo, namesto da bi se ukrepila in ojačila, tudi koreni jim zbolijo.

Dokler drevesa nimajo močnih in krepkih vej, pa zdravega listja, ki dobljeni gnoj podelajo, opasno je gnojiti. Poprej je treba bolehalo drevo pomladiti, da